

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دوره مجازی تدبر در سوره‌های فهم قرآن دبستان، رمضان ۹۹، آقای دزبخش

سوره مبارکه تکویر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (۱) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (۲) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (۳) وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ (۴) وَإِذَا
 الْوُحُوشُ حُشِرَتْ (۵) وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (۶) وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ (۷) وَإِذَا الْمَوْءَدَةُ سُئِلَتْ (۸) بِأَيِّ ذَنْبٍ
 قُتِلَتْ (۹) وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ (۱۰) وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ (۱۱) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ (۱۲) وَإِذَا الْجَنَّةُ
 أُزْلِفَتْ (۱۳) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ (۱۴) فَلَا أَقْسِمُ بِالْخُنُوسِ (۱۵) الْجَوَارِ الْكُنَّسِ (۱۶) وَاللَّيْلِ إِذَا
 عَسْعَسَ (۱۷) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ (۱۸) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۱۹) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (۲۰) مُطَاعٍ
 ثَمَّ أَمِينٍ (۲۱) وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ (۲۲) وَقَدْ رَءَاهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ (۲۳) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ (۲۴) وَ
 مَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ (۲۵) فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ (۲۶) إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (۲۷) لِمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
 يَسْتَقِيمَ (۲۸) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۲۹)

معرفی اجمالی سوره

سوره تکویر به تفصیل، موقعیت‌هایی از قیامت را ترسیم می‌کند. هیچ سوره‌ای به این تعداد "اذا" پشت سر هم ندارد. وضعیت خورشید و ستاره‌ها که ثابت بوده و دگرگون شده است، وضعیت رابطه انسان با سایر پدیده‌ها، چیزهایی که با ارزش بوده، رها می‌شود و چیزهایی که انسان با آن انس نمی‌گرفته، حشر پیدا می‌کند. به وضعیت دریاها که جوشان می‌شود، اشاره می‌کند. وضعیت نفس‌ها که به یکدیگر می‌پیوندند. کسانی که به آن‌ها بی‌توجهی

می‌شده و بار اضافی در نظر گرفته می‌شدند، مورد سوال قرار می‌گیرند که چه شد که

شما را حذف کردند؟ صحیفه‌ها گشوده می‌شود و آسمان ورق زده می‌شود و پرده دیگری از آسمان دیده می‌شود، جهنم شعله می‌کشد و بهشت برای بهشتیان کاملا نزدیک آورده می‌شود. در این شرایط دگرگونی، هر نفسی به چیزی که برای خود حاضر کرده است، علم پیدا می‌کند. سوره انفطار در مورد "علمت نفس ما قدمت و اخرت" بود.

سوره با قسم ادامه پیدا می‌کند. قسم به ستاره‌هایی که بعدا می‌آیند، آن‌هایی که جریان دارند و می‌روند در جایگاه خود استقرار پیدا کنند. دو آیه در مورد ستاره‌هایی که رفت و آمد دارند ولی در جایگاه خود نیستند و می‌روند در جایگاه خودشان قرار پیدا می‌کنند و بعد به شب قسم می‌خورد، هنگامی که آرام آرام می‌رود و یواشکی کارهایی در آن انجام می‌شود. قسم به صبحی که تنفس می‌کند و می‌خواهد شروع شود.

بعد از قسم، در مورد قرآن صحبت می‌کند. از قرآن از وجه واسطه‌هایی که آن را به پیامبر(ص) رسانده است، صحبت می‌کند. قرآن قول یک فرستاده بزرگوار، حضرت جبرئیل هست. همینطوری نیامده است. یک رسول کریمی آن را آورده و در مورد ویژگی‌های والای حضرت جبرئیل صحبت می‌کند.

در بخش پایانی در مورد خود پیامبر(ص) صحبت می‌کند و ایشان را صاحب معرفی می‌کند که همنشین و هم صحبت شما مجنون نیست و فرشته وحی را در افقی رویت کرد و همه آنچه که از غیب دریافت می‌کند را در اختیار شما قرار می‌دهد. کسی نمی‌تواند ادعا کند که این قول شیطان رجیم است.

با این توضیحات و معرفی از قرآن و پیام آوران قرآن و کسی که قرآن را به شما می‌رساند و شما او را می‌شناسید و او همنشین و هم صحبت شما بوده است، می‌فرماید پس به کجا می‌روید؟ قرآن ذکر و توجه و معنویت برای همه عالم هست ولی برای کسی از شما که طلب قیام داشته باشد و بخواهد استقامت کند. شما طلب قیام نخواهید داشت مگر اینکه خدای رب العالمین بخواهد، یعنی طلب قیام در چهارچوب یکسری قوانین هست و در چهارچوب مشیت الهی است.

جمع بندی:

سوره مبارکه تکویر با بیان تحولاتی که در روز قیامت برای پدیده‌ها رخ می‌دهد، انسان را با شرایطی مواجه می‌کند که هر چیزی را که جمع آوری کرده برایش حاضر می‌شود و به آن علم پیدا می‌کند و بعد با قسم به تحولاتی که در تاریکی و نهفتگی اتفاق می‌افتد تا روشن شود، قرآن را معرفی می‌کند. اینکه مسیری که قرآن به ما رسیده است، مسیر امن و مطمئنی هست که بی نقص به دست ما رسیده و ما می‌توانیم از آن استفاده کنیم. می‌پرسد با وجود قرآن کجا می‌خواهید بروید؟ شرط بهره مندی از هدایت قرآن و رسول و پیامبری که قرآن را به ما رسانده است، اهل قیام بودن است. باید با او قیام کنید و براساس چهارچوب‌ها و مشیت الهی بتوانید از یک مسیر دقیق و بی نقصی که به شما رسیده، بهره مند شوید.

ارائه سوره به بچه‌های دبستانی

سوره مبارکه تکویر واقعا سوره بلندی هست. فضای لیل اذا عسعس هست، انگار یک جریاناتی پشت پرده اتفاق می‌افتد. این سوره بلند را برای بچه‌ها از منظر قیام مطرح می‌کنیم چون بحث قیامت مناسب سن بچه‌ها نیست. از منظر عملکرد و اقدام مطرح می‌کنیم چون در سوره با توجه به قیامت، یک حرکتی کنید و یک تحولاتی ایجاد کنید و... سوره را بعنوان سوره‌ای برای افزایش تلاش برای قیام به همراه امام مطرح می‌کنیم یعنی یک امامی در جامعه هست که اگر بخواهیم از قرآن بهره مند شویم باید به همراه او قیام کنیم.

برای اینکه این افزایش تلاش در بچه‌ها اتفاق بیفتد، در یک سیر این کار را انجام می‌دهیم:

- اولاً حواس بچه‌ها را به تلاش و تکاپو به عنوان سیره زندگی پیامبر (ص) و امامان جمع می‌کنیم.

- بعد بیشتر آن‌ها را با پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) از نظر اینکه ایشان پر تلاش‌ترین افراد در جامعه بودند، آشنا می‌کنیم تا وقتی که بچه‌ها تلاش می‌کنند خود را همراهی با آن‌ها احساس کنند. فکر کنند همان کاری را که ایشان همیشه انجام می‌داده، انجام می‌دهند.
- سپس آن‌ها را به طور مشخص با امام حقیقی و حی آشنا می‌کنیم که با وجود اینکه ما نمی‌بینیمشان ولی ایشان تلاش‌های زیادی برای جامعه می‌کنند و ما باید با الگوگیری از ایشان، تلاش کنیم خودمان را شبیه ایشان بکنیم.
- سپس بچه‌ها باید خودشان را یار امام زمان (عج) بدانند.
- در گام بعدی بچه‌ها باید با مفهوم قیام آشنا شوند. برای حل مشکل واقعی اقدام کنند تا حل شود و بدانند که به این می‌گویند قیام.
- در گام پایانی بچه‌ها را با مفهوم انتظار آشنا می‌کنیم. فرهنگ انتظار یعنی تلاش برای برطرف کردن مشکلات خاص اجتماعی. اگر ما یار امام زمان(عج) هستیم باید اینگونه رفتار کنیم.

تدبر در سوره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾

هنگامی که خورشید درهم پیچیده می‌شود انگار لوله می‌شود.

وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾

هنگامی که ستاره‌ها کدر می‌شوند. از نور می‌افتند.

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾

و کوه‌ها که مظهر استقرار هستند و خداوند می‌فرماید آن‌ها را مثل میخ قرار داده‌ایم، به حرکت در می‌آیند و سیر می‌کنند.

وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾

در مورد عشار، ترجمه‌ها، چیزهای مختلفی گفته‌اند. جمع همه آن‌ها یعنی چیزهایی که باارزش هستند و مورد توجه افراد هست، حالا می‌تواند گله شتران باشد. چیزهایی که انسان‌ها با آن‌ها معاشر هستند، ارتباط دارند، انس مادی یا معنوی دارند. عطلت یعنی تعطیل می‌شوند. این عشاری که آنقدر مورد توجه بودند، رها می‌شوند، واگذاشته می‌شوند.

وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾

چیزهایی که وحشی هستند، با چیزی انس نمی‌گیرند و چیزی هم با آن‌ها انس نمی‌گیرد، محشور می‌شوند، برانگیخته می‌شوند، سوق داده می‌شوند و یک جا جمع می‌شوند. کلا همه چیز عوض می‌شود. قوانین به صورتی در می‌آید که انسان می‌گوید: چرا اینجوری شد؟ همه چیز غیر از آنی می‌شود که بوده.

وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾

دریاها به جوشش در می‌آیند. تسجیر یعنی به هیجان انداختن و جوشیدن از شدت پر بودن یعنی یک چیز آنقدر پر کنی که به هیجان و جوشش و قل قل بیفتد.

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾

نفس‌ها تزویج می‌شوند. تزویج به معنی اصطلاح عرفی ازدواج نیست. یعنی جریان و حیات حقیقی یک برنامه‌ای باهم داشته باشند. وقتی پدیده‌هایی، برنامه و جریان حیاتشان با همدیگر و با تعادل و تقابل با همدیگر تعریف می‌شود، به این زوجیت می‌گویند.

نفس‌ها که هر کدام یک تشخیصی دارند، به هم می‌پیوندند و انگار که برای ادامه مسیر بهم وابسته هستند.

وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٤٨﴾

موءوده از ریشه وُعد یعنی کسانی که در عرف جامعه بار اضافه محسوب می‌شوند. در ترجمه‌ها می‌گویند دختران زنده بگور شده چون عرب‌ها فکر می‌کردند که دختران اضافی هستند و آن‌ها را حذف می‌کردند. موءوده فقط دختر زنده به گور نیست، ولی هر چیزی که شما در یک جمعی، در یک جریانی، در یک فعالیتی، اگر کسانی باشند که به نظر اضافی و بار سنگینی ببینند، سعی کنند که آن‌ها را بکشند، کشتن هم مراتب دارد. هنگامی که از موءوده سوال می‌شود.

بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٤٩﴾

به کدام ذنب کشته شدند. ذنب یعنی اثر بدی که از گناه مانده است.

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾

وقتی صحیفه‌ها (صحیفه اعمال یا هر چیزی) باز می‌شود، نشر می‌شود، گسترش پیدا می‌کند.

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾

وقتی که آسمان پاره می‌شود ولی مدل ورق زدن. پرده آسمان کنار زده می‌شود.

وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾

هنگامی که جهنم شعله می کشد. تسعیر یعنی شعله کشیدن. انگار که جهنم شعله ور می شود.

وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾

هنگامی که بهشت نزدیک آورده می شود یعنی بهشتی ها که قبلا با بهشت در ارتباط بودند حالا بهشت برایشان نزدیک آورده می شود.

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

وقتی این تحولات رخ می دهد، هر نفسی علم پیدا می کند نسبت به آنچه که حاضر کرده یعنی همه اعمالش را حاضر می بیند.

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾

با توجه به این مطالب، چون ف آورده، پس، سوگند به خُنَّس جمع خانس از ریشه خَنَسَ است، خناس هم از همین ریشه است. خَنَسَ یعنی تأخیر در چیزی که شأن آن تقدم است و انقباض در چیزی که شأن آن انبساط است. خانس یعنی به تأخیر کننده در حالی که باید تقدیم می شده یا گرفته و منقبض شده در حالیکه باید باز می بوده است. در ترجمه ها خُنَّس را ستاره هایی که تأخیر دارند معنا می کنند.

الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾

جوار جمع جاری هست. یعنی چیزی که جریان پیدا می‌کند. کنس جمع کانس هست

یعنی چیزی که می‌رود تا در جای خود مستقر شود مثل پرنده‌هایی که در لانه شان مستقر می‌شوند. ستاره‌هایی که می‌آیند و در جای خود قرار می‌گیرند.

مجموعه این دو آیه را روایتی از امام باقر علیه السلام هست که مصداق اتم آن را امام زمان (عج) معرفی کرده است. قسم به امام غایب هست. مصداق این تأخیر کننده، جریان دار مستقر شونده در جایگاه خودش، مهدی موعود است. نجم ثاقب در سوره طارق گفتیم که امامان هستند که باید ما را راهنمایی کنند. همان ستاره‌ای هست که راهنمای ماست ولی تأخیر دارد و جاری هم هست یعنی مشغول است، در حرکت هست و استقرار دارد. الان هم در محل خودش استقرار دارد، فقط ما نمی‌بینمشان و بعد هم در محل خود استقرار دارد و ما می‌بینمشان.

وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾

و سوگند به شب هنگامی که می‌رود. عسعس به معنای یک حرکت در پرده و پوشش است. یک اتفاقاتی در این تاریکی می‌افتد و وقتی صبح می‌شود می‌فهمید که چه اتفاقاتی افتاده است.

وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾

و هنگامی که صبح تنفس کرد. صبح دمیده می‌شود و این مثل نفس کشیدن می‌ماند.

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾

قرآن قول یک رسول کریم است.

دنیا نسبت به آخرت یک وضعیت شب هست. در آخرت همه چیز پیدا است. خداوند توقع دارد که شما شب رو باشید. چراغ شب شما، قرآن و اهل بیت هستند. خود قرآن، قرآن را نور معرفی می کند. باید در این شب از این چراغها استفاده کنیم.

فرستاده و رسول حرف فرستنده را می زند. قول و ابراز او همان حرفی هست که به او گفته شده است. رسولی که اهل کرامت هست و به واسطه قرآنی که برای پیامبر(ص) آورده، پیامبر(ص) را تکریم می کند.

ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾

در مورد جبرئیل بیشتر توضیح می دهد که قوی هست، در عالم اثر گذار هست. این نامه رسان، وقتی چنین شخصیتی دارد، آدم می تواند بفهمد که پیامبر(ص) چه شخصیتی دارد.

نزد خدای صاحب عرش تمکن و جایگاه دارد یعنی جبرئیل از مسوولین اداره عرش هست.

ذِي الْعَرْشِ یعنی خدایی که اداره امور عالم بدست اوست. عرش مال اوست. همه عالم ماده و مراتب هستی از عرش مدیریت می شوند. موقعیت فیزیکی نیست، یک مقام است.

مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

ثم یعنی آنجا. در مقام عرش، مطاع است، یعنی زیر دست دارد و یک عده از او اطاعت می کند و امانت دار است و اراده خدا را دنبال می کند. قرآن را این شخصیت والامقام آورده است.

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾

هم صحبت و همنشین شما مجنون نیست. برای او همچین رسول کریمی پیام می‌آورد.

اگر شما می‌بینید کمی با شما متفاوت است و کارهای شما را دنبال نمی‌کند، نگویید مجنون. شما سال‌هاست که او را می‌شناسید، تا حالا اثر جنون در او دیدید؟

وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾

وقتی در مورد این پیام آور صحبت می‌کند، پرت و پلا نمی‌گوید. او در یک افق خیلی آشکاری او را دیده است، اینطور نیست که در تخیلاتش باشد، در یک صحنه‌ای از حقیقت با این رسول کریم مواجه شده و این مبادله صورت گرفته است.

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾

رسول اکرم (ص) نسبت به غیب بخیل نیست. اینطور نیست که حقایقی از عالم بالا دریافت کرده باشد و بخواهد برای خودش نگه دارد. همه را می‌خواهد در اختیار شما قرار دهد. اگر غیر از این بود وقتی شما نسبت جنون به او می‌دادید، دیگر حقایق را به شما نمی‌گفت. در واقع در این آیه خداوند می‌خواهد نشان دهد که مسیر انتقال قرآن از خدای ذی‌العرش تا مخاطبین قرآن که ما باشیم، چه مسیر مطمئنی هست. یک رسول امین کریم هست که امانت داری و قوی بودنش در حد اعلی هست و خودش در کار هست و هم پیامبر (ص) ظرفیت کافی برای دریافت دارد و همه چیز را منتقل می‌کند و چیزی برای خودش نگه نمی‌دارد.

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾

چطور ممکن است که شما فکر کنید که شیطان در این حقایق نفوذ کرده است.

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾

پس کجا می‌روید؟ چرا دور می‌شوید؟ چرا نمی‌آیید از این استفاده کنید و بهره مند شوید.

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾

این چیزی به جز ذکر نیست. این فعال کننده توجه و اتصال دهنده شما نسبت به حقایق، نسبت به غیب، نسبت به خداست، نسبت به مبدا و مقصد و عالم بالاست. برای یک قشر خاص نیست، برای همه عالم است.

لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾

برای همه عالمین هست منتها از بین شما برای کسی که شاء و اراده‌اش، طلب قیام است. بلند شده که بایستد و ایستاده بماند. می‌خواهد تلاش کند، چون آن کسی که مقصدی دارد و می‌خواهد به آن برسد و در تکاپوی رسیدن به مقصد می‌بیند که دستش خالی هست، بعد قرآن به دستش می‌رسد. اوست که می‌تواند از ذکر استفاده کند و ارزش قرآن را می‌فهمد.

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

و شما نمی‌خواهید، به شاءتان در نمی‌آید مگر اینکه خدای پروردگار عالمین بخواهد. خدا سوق دهنده همه عالم به سمت کمال است پس کسی نمی‌تواند بگوید که خدا نخواست. نمی‌شود که او نخواهد که شما از این قرآن استفاده کنید.

یعنی برای اینکه خواست شما فعال شود، باید در چارچوب قوانین الهی این اتفاق بیفتد. نمی‌شود که حواستان به چیزهای بی ارزش باشد و شاءتان نسبت به این موضوع فعال شود. نمی‌شود توجهتان به دنیای بی ارزش باشد و شاءتان به قرآن و قیام باشد. خدا قانون و مشیتی دارد که طبق آن خواست شما فعال می‌شود.

اهداف تربیتی سوره مبارکه تکویر

سوره‌ی مبارکه تکویر، سوره‌ای برای افزایش تلاش است. منتها تلاش به عنوان قیام، قیام به دنبال امام.

پایه اول

آشنایی با زندگی پرتلاش پیامبر(ص) و امامان(ع) و انجام فعالیت‌های پرتلاش

بچه‌های پایه اول را تشویق می‌کنیم به حرکت و تلاش، قصدمان این نیست که خیلی حرکت و تلاش انجام دهند، بچه‌های پایه اول تکاپو و سر و صدا دارند، بلکه توجه شان را به تلاش جلب می‌کنیم، یعنی به برکت سوره‌ی تکویر کارها و فعالیت‌هایی که می‌کنند را تلاش و زحمت می‌نامیم و تشویقشان می‌کنیم ولی نکته‌ی ظریفی که وجود دارد این است که یادآوری کنیم که این شیوه‌ی زندگی پیامبر(ص) و امامان(ع) است. همین که بچه‌ها متوجه باشند که تلاش، حرکت و تکاپو سبک زندگی پیامبر(ص) و امامان(ع) است و اساسا متوجه تلاش باشند و مواجه با تلاش باشند و حواسشون به تلاش باشد، آموزش سوره تکویر در این پایه است.

پایه دوم

پیامبر(ص) و امامان(ع)، پرتلاش‌ترین انسان‌ها

اگر اولین سالی است که این سوره را می‌گوییم، باید مطالب پایه اول را به آن‌ها منتقل کنیم. در پایه دوم پیامبر(ص) و امامان(ع) رو به عنوان پرتلاش‌ترین انسان‌ها معرفی می‌کنیم. به بچه‌ها می‌گوییم که در همه‌ی عالم و در همه‌ی زمان‌ها و در همه جای دنیا هیچ کس از این بزرگواران پرتلاش‌تر نبوده و نیست. می‌گوییم که این افراد پرتلاش‌ترین و اهل قیام‌ترین و پرتکاپو‌ترین آدم‌ها بودند. طوری که وقتی بچه‌ها متوجه این بزرگواران می‌شوند و متوجه تلاش و تکاپو می‌شوند و از این به بعد تلاششان را به نیت همراهی با این بزرگواران انجام دهند.

مثلا وقتی دارند با تلاش، کاری را انجام می دهند به آن ها این را القا می کنیم که در نیتشان این بیاد که من دارم خودم را همراه و دنباله روی پیامبر(ص) و امامان(ع) می کنم چون از این ها پرتلاش تر نبوده و من هرچقدر که بیشتر تلاش کنم، بیشتر با آن ها همراه هستم.

پایه سوم

آشنایی با امام زمان (عج)

اگر اولین سالی است که سوره تکویر را به بچه ها می گوئیم، ابتدا مطالب پایه های قبل را به آن ها منتقل می کنیم. ولی به طور خاص برای سومی ها امام زمان (عج) را معرفی می کنیم. یعنی در کلاس اول و دوم به صورت کلی پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) رو مطرح کرده بودیم، در پایه سوم می گوئیم که یک امامی داریم، امام زنده ای ما هست، امام غایب ما هست. امامی که مثل یک ستاره ای در آسمان هست و ما باید پیدایش کنیم تا راه را به ما نشان دهد، ما یک امام داریم که هروقت به اندازه ی کافی تلاش کنیم و به اندازه ی کافی آدم ها آماده ی حرکت و تکاپو باشند، می توانیم پشت سرش قرار بگیریم و راهنمایی مان کند. "ما یه امام زنده داریم" این را به بچه های سوم می گوئیم. می گوئیم امام زمانی داریم که هیچ کس در دنیا به اندازه ی ایشان برای نجات انسان ها، برای زندگی خوب داشتن مردم، برای دین خدا، برای اینکه دین خدا جاری شود، برای اینکه آدم ها همه خوش بخت و خوشحال باشند، ظلم از بین برود، عدالت به وجود بیاید، همه زندگی خوبی داشته باشند، تلاش نمی کند و با شناختن امام زمان(عج) و با معرفی امام زمان(عج) بچه ها را به تلاش و حرکت و تکاپو، ترغیب و تشویق می کنیم. از بچه های پایه سوم توقع کار عملی داریم، به طور مشخص باید بچه های سوم روی یک موضوع تلاش کنند؛ تلاش برای درس خواندن، تلاش برای انجام یک کار، تلاش برای تزیین کلاس در دهه فجر. به بچه ها می گوئیم: حالا ما هم باید مثل امام زمانمان و با الگو گیری از ایشان هرچقدر می توانیم بیشتر تلاش کنیم.

شما یار امام زمان (عج) هستید

اگر اولین سالی است که سوره تکویر را به بچه‌ها می‌گوییم، ابتدا مطالب پایه‌های قبل را به آن‌ها منتقل می‌کنیم. در پایه چهارم بچه‌ها باید به طور مشخص سطح تلاششان ارتقا پیدا کند چون به آن‌ها می‌گوییم که شما یار امام زمان (عج) هستید، امام زمان (عج) نیاز به یار دارد، نیاز به سرباز دارد و شما سربازهای امام زمان (عج) هستید، پس وقتی امام شما بیش از همه تلاش می‌کند، شما هم که سرباز امام زمان (عج) هستید باید زیاد تلاش کنید و می‌توان از مثال‌ها و نمونه‌ها و مصداق‌ها استفاده کرد. مثلاً شهید حاج قاسم سلیمانی می‌تواند به عنوان یک سرباز امام زمان (عج) معرفی شود. و بگوییم مثلاً اگر کسی سرباز شهید سلیمانی باشد، وقتی شهید سلیمانی خیلی تلاش می‌کند، سربازهایش هم اگرچه نمی‌توانند به اندازه‌ی ایشان تلاش کنند، ولی آن‌ها هم خیلی تلاش می‌کنند. وقتی می‌خواهیم سرباز امام زمان (عج) باشیم باید زیاد تلاش کنیم، باید القا مثبت داشته باشیم که بچه‌ها نا امید نشوند از اینکه لیاقت سربازی امام زمان (عج) را ندارند باید بدانند که آن‌ها هم وقتی به اندازه‌ی خودشان تلاش کنند، می‌توانند سرباز امام زمان (عج) باشند.

پایه پنجم

آشنایی با مفهوم قیام

اگر اولین سالی است که سوره تکویر را به بچه‌ها می‌گوییم، ابتدا مطالب پایه‌های قبل را به آن‌ها منتقل می‌کنیم. در کلاس پنجم مفهوم قیام را معرفی می‌کنیم، می‌توانیم کلمه قیام را استفاده کنیم و یا نکنیم، بچه‌ها درک این موضوع را دارند البته باید قیام را واقعا بفهمند اینگونه نباشد که فقط کلمه آن را یاد بگیرند، برای اینکه قیام رو واقعا بفهمند باید یک مشکل واقعی را قیام کنند و برطرف کنند تا بفهمند.

این مفهوم قیام هست یعنی این بر پایه‌ی همه مطالب قبلی استوار است؛ ما یار امام

زمانیم و من به عنوان یار امام زمان (عج) می‌خواهم در محدوده‌ی خودم قیام کنم یعنی تلاش کنم تا مشکلی حل شود. من نمی‌توانم بی‌تفاوت باشم اگر در حیاط مدرسه آشغال می‌ریزند، ما قیام می‌کنیم برای این که این مشکل را حل کنیم. البته قیام باید به گونه‌ای باشد که قواعد قیام در آن رعایت شود، احترام آدم‌ها حفظ شود و...

پایه ششم

آشنایی با مفهوم انتظار

اگر اولین سالی است که سوره تکویر را به بچه‌ها می‌گوییم، ابتدا مطالب پایه‌های قبل را به آن‌ها منتقل می‌کنیم. به طور خاص به بچه‌های پایه ششم می‌گوییم که از سوره‌ی تکویر یاد می‌گیریم که باید فرهنگ زندگی ما، فرهنگ انتظار باشد، باید منتظر ظهور امام زمان (عج) باشیم، همون امام زنده‌ای که پرتلاش‌ترین انسان دنیا است. باید منتظر ایشان باشیم، چطور منتظر ایشان باشیم؟ در سال‌های قبل فهمیدیم ما به عنوان یار ایشان، باید خیلی تلاش کنیم و باید اهل قیام باشیم. فرهنگ انتظار یعنی تلاش دسته جمعی برای حل مشکلات اجتماعی. این باید برای بچه‌ها جا بیافتد و در این صورت شروع می‌کنند به فعالیت‌های گروهی و باید بدانند این یعنی انتظار. ممکن است شبیه این کار را برای سوره‌های قبل هم کرده باشند ولی در سوره مبارکه تکویر یاد می‌گیرند که وقتی دسته جمعی و گروهی یک مشکلی را حل می‌کنند اگر به یاد امام زمان (عج) و به نام امام زمان (عج) باشد به این می‌گویند انتظار. انتظار یعنی آدم‌ها برای اصلاح جامعه شان تلاش کنند تا جامعه آماده‌ی ظهور امام زمان (عج) شود.

سوالات

❖ قیام سوره تکویر با قیام سوره مدثر چه تفاوتی دارد؟

فهم قرآن

به طور کلی سوره مدثر ماجرای قیام، چارچوب قیام و موانع قیام است. موضوع اصلی

سوره مبارکه تکویر فقط قیام نیست. در سوره مبارکه تکویر در واقع توجه کردن به قرآن و پیامبر(ص) و امام(ع) به عنوان مفسر قرآن و مبلغ قرآن و برای بهره مندی از شرایط بهتر در آخرت است. یعنی شما به قرآن توجه کنی و به آن باور عمیق داشته باشی. قرآن را کسی برای شما آورده است. قرآن با امام است به قول حدیث نبوی یا حدیث ثقلین اینها از هم جدانشدنی هستند. در سوره تکویر به این شکل است که در شب دنیا با توجه به قرآن و امام به عنوان نور و ستاره ها ما می توانیم در واقع در این تاریکی شب تا تنفس صبح مسیرمان را طی کنیم ولی راه بهره مندی از این قرآن و امام قیام است یعنی قیام به عنوان موضوع فرعی در قرآن مطرح هست فرعی منظورم حاشیه نیست بلکه یعنی شاخه‌ی بحث ماست بحث اصلی این است که چطور از ثقلین بهره مند شویم. یکسری قوانین ثابت در عالم دیده می شود مثل خورشید و ستاره و دریا و کوهها و... در آیات ابتدایی سوره مفصل توضیح داده می شود که اینها تا دنیا هست ثابت است و در آخرت موقعیتی داریم (اذا) هنگامی که همه‌ی اینها از این وضعیت خارج می شوند. با توجه به این نکته متوجه می شویم که اینها قابل اتکای صدردصد نیستند ما می توانیم از اینها در دنیا استفاده کنیم ولی همیشه نمی توانیم به این قوانین ثابت اتکا کنیم، چیزهای ثابت تری نیاز داریم، چیزهای ثابت تر را قرآن، پیامبر(ص) و امام(ع) معرفی می کند که شما وقتی این فضا را می بینید بدانید که حقایق ثابتی از قرآن هست که باید به آنها اتکا کنی، باید بتوانی از این مسیر عبور کنی و به سلامت به مقصد برسی. برای اینکه بتوانید از آنها استفاده کنید نیاز به اراده قیام و طلب قیام دارید، نسبت قیام با سوره به این شکل است.

برای پایه چهارم می شود فعالیت تفکیک زباله های خشک و تر را در مدرسه اجرا کنیم؟

بله، در پایه چهارم یاری امام زمان(عج) مطرح است هرکاری و هر تلاشی که به عنوان یاری امام زمان(عج) محسوب شود. امام زمان می خواهد بیاید تا عدالت را در زمین برقرار کند و ما هر کاری که در راستای خواست

ایشان و خوشبختی آدم‌ها و برقراری عدالت است می‌توانیم انجام دهیم. ولی حتما باید این بحث یاری امام زمان(عج) در آن پررنگ باشد.

✚ سوره‌ی تکویر اشاره به نعمت قرآن هم هست؟

بله، قرآن در سوره‌ی تکویر خیلی مهم است ولی قرآن را با رسولش معرفی می‌کنیم .

✚ سوره را می‌شود با مبحث انتظار و مبحث غیبت کار کرد؟

بله، ولی در مورد غیبت و انتظار طبق فرآیندی که گفته شد باید با بچه‌ها کار کرد، خیلی زودتر و بیشتر از این نباید گفت. یعنی فرهنگ انتظار برای پایه ششم است و قیام برای پایه پنجم و یاری امام زمان پایه چهارم حالا به سال عقب‌تر یا جلوتر می‌شود ولی نباید امام زمان(عج) انتزاعی بیان شود. چیز انتزاعی و توهمی .. گاهی کار کردن در موضوع مهدویت به این شکل می‌شود یعنی حالت انتزاعی پیدا می‌کند. باید در حد فهم بچه‌ها در مورد انتظار صحبت کرد و برایشان ملموس و مفهوم باشد.

✚ اگر بخواهیم بای ذنب قتل را در وجود خودمون پیدا کنیم چطور می‌شود توضیح داد؟

بای ذنب قتل را که برای بچه‌ها نمی‌گوییم، برای خودمان مثلا جمعی را در نظر بگیرید که در آن همه در حال تلاش هستند و یک نفر در این جمع خیلی پرتلاش هست و دوست دارد تلاش کند ولی به نظر ما این فرد زیادی است و ما می‌خواهیم کاری کنیم که او نمی‌گذارد و سطح او به گونه‌ای است که به سطح کاری که ما داریم انجام می‌دهیم نمی‌خورد، بعد ما به این فکر می‌کنیم که چطور این بنده خدا را از کار بیرون کنیم، بدون اینکه سرنوشت، روحیه و انگیزه او را در نظر بگیریم و این کار را برای راحتی خود انجام می‌دهیم، در حالی که معیار سعی و خشیت انسان‌هاست و این همان جایی است که انسان‌ها کشته می‌شوند. اگر در یک جمعی از یک توانی نمی‌شود استفاده کرد اشکال از آن جمع است زیرا هر جمعی به توان‌های مختلف نیاز دارد. آدم بدون توان نداریم، خدا به هر کسی توانی داده است ما باید بلد باشیم که چطور از توان انسان‌ها استفاده کنیم. اگر هم کسی به کار ما نمی‌آید، نباید

بی تفاوت باشیم. باید برایش کار پیدا کنیم و فعالیتی برایش در نظر بگیریم که او نیز به حرکت و تکاپوی خود ادامه دهد.

✚ برای پایه اول فعالیت مثال بزنید.

همه‌ی فعالیت‌هایی که در آن یک کار پرتلاش انجام شود. مثلاً بچه‌ها سریع باهم کلاس مرتب کنیم یا به کسی کمک کنیم. یا وقتی کاری کردند و به نفس نفس افتادند مربی بگوید آفرین چه پرتلاش... با تلاش هم سر این میز رو بگیریم و جابه جا کنیم، توجهشان را به کارهای پرتلاش جلب می‌کنیم. مربی در پس‌زمینه این فعالیت‌ها می‌گوید که بچه‌ها می‌دانستید پیامبر(ص) و امام‌های بزرگوار ما زندگی پرتلاشی داشته‌اند، می‌شود قصه‌هایی از تلاش‌های امامان برایشان تعریف کرد مثلاً قصه‌ی امام محمدباقر علیه السلام که در مزرعه کار می‌کردند و کسی می‌گوید شما چرا خودتون کار می‌کنید؟ امام می‌فرمایند که شیوه‌ی زندگی ما تلاش و کوشش است و ما اهل بیت این طور هستیم.

✚ گاهی بچه‌ها می‌گویند که ما یار امام زمان(عج) هستیم ولی کارهایی انجام می‌دهند که در تناقض با این

حرف است مثل دعوا کردن و گوش دادن به موسیقی چطور می‌شود آن‌ها را راهنمایی کرد؟

اول اینکه این‌ها کوچک هستند و ما باید به تدریج یار امام زمان بودن را از حالت انتزاع خارج کنیم. در یک فرآیند اول تلاش را به آن‌ها نشان می‌دهیم و القای اولیه‌ای که یار امام زمان شدن نیاز به تلاش و تکاپو دارد بعد به تدریج امام زمان را به عنوان الگو به آن‌ها معرفی می‌کنیم و وقتی فهمیدند که باید تلاش کنند و سختی‌های جذابی را تحمل کنند، به تدریج به آن‌ها می‌گوییم که ما یار امام زمان هستیم. توقعاتی از بچه‌ها نداشته باشیم که به خاطر شرایط مختلف خانوادگی و ... نتوانند انجام دهند. وقتی باهم دعوا می‌کنند نباید به آن‌ها گفت که شما چه یار امام زمانی هستید که دعوا می‌کنید. خیلی نوع بیان مطلب موثر است باید گفت شما یار امام زمان هستید (با القای مثبت و امیدوار کننده) بگوییم که نه این کار تو نبود، نگوییم کار شیطان بود، می‌گوییم حواسش پرت شد و حواسش نبود و اشتباه شد و این کار را نمی‌کند، من میدانم که حواست نبود و باید حواست را بیشتر جمع کنی.

طوری بیان نمی‌کنیم که انگار اینکاره هستند. در مورد موسیقی اینطور است که شاید

در خانواده اصلاً موسیقی چیز بدی تلقی نمی‌شود اول باید به آن‌ها بگوییم که بعضی موسیقی‌ها بد هستند و موسیقی‌های نامناسب گوش ندهند، و بتدریج ادامه مسیر. فضای خانواده و فضای اجتماع باید در نظر گرفته شود. اول بدتر و زشت تر را از بچه‌ها بخواهیم که انجام ندهند. میدانیم که در صدر اسلام جامعه شرابخوار بوده و بتدریج شرابخواری را از برنامه اجتماع حذف کردند. برده داری را در یک مدت طولانی چند صدساله برنامه‌ریزی کردند تا از فرهنگ مردم خارج شود و مثلاً با برنامه ریزی بلند مدت و چیزهای ناپسندی که در زندگی بچه‌ها وجود دارد را باید آرام آرام خارج کرد.

✚ یه دانش آموز پایه چهارم پرسیده از کجا بفهمیم که قرآن واقعا حرف خداست شاید حرف شیطان باشد؟ این حرف‌ها و این سوالات برای بچه‌ها نیست. این‌ها حرف بزرگترهای بچه‌هاست که به اینجا رسیده. راجع به این موضوعات با بچه‌های دبستانی، حتی بچه‌های بزرگتر نباید استدلالی صحبت کرد باید بدیهی صحبت کرد. در مناظره امام رضا علیه السلام در دربار مأمون به امام(ع) می‌گویند که شما با قرآن می‌خواهید استدلال کنید من که قرآن را قبول ندارم؟ امام جواب می‌دهند که نه من با انجیل استدلال می‌کنم. بچه‌های دبستانی که اینقدر نمی‌فهمند، یعنی سطح نگاهشان اینقدر نیست. ما از خود قرآن استفاده کنیم. مثلاً بگوییم ببین در سوره تکویر خدا تاکید کرده که این قرآن سخن من است و توسط فرشته‌ی وحی نازل کردم تا کسی نگوید که این حرف، حرف شیطان است از این استدلال‌های ساده می‌شود استفاده کرد. نوع استدلال‌هایی که قرآن گفته به همین شکل بیان کرده است چون این حقیقت، حقیقت قابل پذیرشی است و خدا بنده‌هایش را می‌شناسد. مگر اینکه آدم‌ها دچار انواع آلودگی‌ها شده باشند که این حرف را قبول نکنند وگرنه این بدیهی است که قرآن از طرف خداست. به نظرم با آن‌ها بدیهی صحبت کنید و بگویید این چه حرفیه؟ معلومه که قرآن حرف خداست و از آیات خود قرآن کمک بگیرید. عاطفه و احساس برایشان ایجاد کنید و آن‌ها را به قرآن علاقه مند کنید تا این سوال از ذهنشان بیرون برود. و برای اصلاح ذهنیتشون می‌شود آن‌ها را به یک مرجع، ارجاع داد.

✚ برای کلاس اولی‌ها چطور این تلاش را به سوره ربط دهیم؟

برای کلاس اولی‌ها وقتی شما بگویید که تلاش مربوط به این سوره است، ربط دادن نمیخواهد. اما برای خودمان ربطش این است که سوره مبارکه تکویر در مورد این موضوع صحبت می‌کند، از آخر سوره به اول نگاه کنیم می‌بینیم که آدم‌ها برای اینکه بتوانند از قرآنی که پیامبر(ص) به آن‌ها ارائه می‌کند، بهره‌مند شوند، باید قیام کنند و استقامت داشته باشند، تا بتوانند به نتیجه برسند و وقتی عالم زیر و رو می‌شود آن‌ها ضرر نکنند. پس سوره تکویر، سوره‌ای برای تلاش، برای بهرمندی از قرآن و و تأسی به پیامبر(ص) و امام(ع) است.

✚ تفاوت عمده‌ای برای فعالیت بچه‌ها در مدرسه و در منزل وجود دارد؟

تفاوت عمده‌ای نیست اگر کاری را می‌شود در منزل انجام داد که مربوط به سوره است، انجام می‌دهیم. در مدرسه فضای جمعی است و در خانه ارتباط بچه با والدین، جمع‌های القایی خیلی پررنگ‌تر است.

پیشنهاد: در خانه می‌شود هر دو هفته یک بار سوره‌ای را در نظر گرفت و رفتن و آمدن و نشست و برخاست و نماز خواندن و غذا خوردن و... سعی کنیم سوره را در زندگیمان ببینیم و فعالیت‌هایی که انجام می‌دهیم براساس سوره باشد. مثلاً اگر سوره‌ی انتخابی، سوره حمد باشد گردش که می‌رویم زیبایی‌ها را ببینیم، اگر سوره ناس هست تاخیر نکنیم و...

✚ برای پایه سوم تلاش برای شعائر الهی مثلاً جشن نیمه شعبان و محرم و... مناسب هست؟

بله، در پایه سوم چیزی که موضوعیت دارد شناخت امام زمان(عج) است. بگوییم امام زمان(عج) پرتلاش‌ترین انسان دنیاست. درسته که غایب هست ولی بیکار ننشسته‌اند. هر وقت ماتلاش می‌کنیم شبیه ایشان می‌شویم. وقتی بچه‌ها را تشویق به تلاش می‌کنیم به اسم امام زمان(عج) که پرتلاش‌ترین انسان است آن‌ها را تشویق کنیم.

✚ سوره‌های کوتاه هم در منزل طی یک یا دو هفته کار شود؟

یک بحث مهم در فهم قرآن وقوف در سوره‌هاست یعنی سوره‌ها باید به جان بچه‌ها

باشند و با آن انس بگیرند. به نظرم حداقل یک هفته است. و اگر در خونه کار می‌کنیم هر روز سوره را بخوانیم. می‌توانیم بیشتر از یک بار بخوانیم و در فضایی شادو ... تا بچه‌ها حفظ شوند. مثلاً صبح که از خواب بلند می‌شویم دست و صورت را بشوریم و سوره را بخوانیم. مادرانی که دخترشان نماز می‌خواند، در نماز بعد از سوره حمد سوره‌های انتخابی را بخوانند. شب موقع خوابیدن، بعد نماز به عنوان نافله و در موقعیت‌های مختلف.

کاردستی استاد: با مقوا رنگی چتر بزرگی را درست کردیم و اسم یک سوره را نوشتیم. بعد کلمات سوره را در کاغذهای مختلف با دست خط‌های مختلف روی زمین پخش کردیم و بعد از پیدا کردن هر کلمه آن را در جای مناسب خودش گذاشتیم و مثلاً یک هفته زیر چتر سوره‌ی حمد زندگی می‌کنیم (موقع خوردن، خوابیدن و...) باید زیبایی‌ها رو ببینیم و بچه را توجه دهیم به زیبایی‌هایی که در طبیعت، در رفتار، در تلاش و... هست. زیبایی‌ها را ببیند و ارتباط سوره حمد با زیبایی‌ها را ببیند.

یک روز برای یک سوره زیاد خوب نیست و بهتره یک هفته وقوف داشته باشیم و چون در خانه هست و یک ارتباط دائمی هست اگر والدین حواسشان باشد یک هفته مناسب است.

✚ یک نمونه از تلاش امام زمان (عج) بخوایم بگوییم چه باید گفت؟

شما به نمونه از تلاش رهبری رو بگویید. چون ما که تلاش ایشان را نمی‌بینیم، فقط سخنرانی را می‌بینیم. می‌توانیم بگوییم ایشان خیلی کارهای مختلفی دارند و خیلی کارهای مهمی را دنبال می‌کنند، خیلی جاها برنامه‌ریزی می‌کنند و خیلی تحقیق می‌کنند. دنبال این هستند که کجاها چه نقصی وجود دارد تا آدم‌ها را راهنمایی کنند و نقصشان را برطرف کنند. به طریق اولی امام زمان علیه السلام خیلی بیشتر تلاش می‌کنند و ما نمی‌دانیم چه تلاش‌هایی می‌کنند، چون غایب هستند ولی حتماً امام زمان (عج) سفر می‌رود و به جاهای مختلف و آدم‌های مختلف سر می‌زند و به شکل‌های مختلف افرادی را که به مردم کمک می‌کنند را راهنمایی می‌کنند به طور غیر

مستقیم و...

لطفا در مورد آیه ۵ بیشتر توضیح دهید.

برای من هم سوال هست. عِشَار از عَشْرَ و معاشرت می‌آید. عِشَار چیزهایی هستند که برای آدم‌ها مهم هست آدم‌ها با آن‌ها معاشرت و ارتباط دارند مثلا در ترجمه‌های مختلف گفتند مثل گله گوسفندان و شتران که آدم‌ها به آن‌ها رسیدگی می‌کنند ولی آن موقعیت، موقعیتی هست که عِشَار تعطیل می‌شود و معطل می‌ماند و رها می‌شوند و کسی نیست که به آن چیزهای با ارزش که قبلا معاشر بوده رسیدگی کند ولی از آن طرف وحوش محشور می‌شوند حشر یعنی چی؟ حشر یعنی چیزهایی در وجودشون برانگیختگی ایجاد شود یعنی جمع کردن در یک جایی. یعنی یک عده‌ای را بلند کنی و حرکت دهی مثل حاجی‌ها در محشر. حُشْرَت مجهول هست یعنی کسی این‌ها را حشر می‌دهد که محشور می‌شوند. مثلا گله‌ی گوسفندان را ما حشر می‌دهیم که این حشر برای وحوش اتفاق می‌افتد و خیلی عجیب هست. البته برای حشر وحوش هم صحبت‌هایی شده که برای من روشن نیست.

یکی از حصار می‌گویند که عشیره‌گری و قومیت‌گرایی تعطیل می‌شود و وحوش محشور می‌شوند یعنی حتی حیوانات وحشی هم ذیل قانون حشر قرار می‌گیرند و وحشی بودنشان هم مانع این نمی‌شود که محشور نشوند.